

*Mitologia umarła wraz z rozwojem nauk.
August Comte (1798–1857)*

Wstęp

Dziedzictwo narodowe jest źródłem tożsamości każdego narodu i nie ulega wątpliwości, że jest dla niego fundamentalne i kluczowe. Rangę dziedzictwa narodowego potwierdza art. 5 Konstytucji RP, zgodnie z którym strzeżenie dziedzictwa narodowego uznano za podstawowe zadanie państwa. Dzieła sztuki są bardzo ważnym elementem dziedzictwa narodowego i dlatego powinny być otaczane szczególną troską i opieką. Wymóg ochrony dzieł sztuki i opieki nad nimi wynika nie tylko z etyki oraz poszanowania historii, ale również z obowiązujących norm prawnych. Formalny obowiązek ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zgodnie z art. 4 i 5 ZabytkiU dotyczy odpowiednio organów administracji publicznej oraz ich właścicieli lub posiadaczy¹.

Falsyfikaty towarzyszą oryginalnym dziełom sztuki w zasadzie od chwili pojawienia się sztuki i kolekcjonerstwa. Problem ten jest nadal aktualny i poważny, ponieważ współcześnie fałszerze wprowadzają na rynek sztuki znaczną liczbę falsyfikatów, co może skutkować wielomilionowymi stratami w majątkach nabywców. Z ustalaniem rzeczywistego statusu dzieł sztuki są ściśle związani eksperci. Pobieżne zbadanie dzieła sztuki może prowadzić do pomyłek w ocenie ich autentyczności. Dlatego też jedynie dokładne i wszechstronne badania pozwalają na określenie pochodzenia dzieła. Biorąc pod uwagę powyższe, fałszerstwa dzieł sztuki można ocenić jako jedno z ważniejszych i trudniejszych do wyeliminowania zagrożeń rynku sztuki.

W ostatnich latach problematyka fałszerstw dzieł sztuki była stosunkowo dosyć często poruszana w publicystyce oraz artykułach popularno-naukowych, ponieważ historie działalności fałszerzy i wykrywanych falsyfikatów są często fascynujące, a czasami bulwersujące². Również na polskim rynku wydawniczym pojawiło się kilka ciekawych pozycji dotyczących fałszerstw dzieł sztuki³. Niemniej jednak przedmiotowa problematyka nie

---

¹ Opis systemu ochrony zabytków w Polsce można znaleźć w licznych komentarzach do ZabytkiU: *K. Zeidler*, Prawo ochrony; *P. Antoniak*, *M. Charka* (red.), Ustawa o ochronie.

² Za najbardziej fascynującego fałszerza XX w. można uznać *Hana van Meegerena* – fałszerza podrabiającego *J. Vermeera*, szerzej: *F. Wynne*, To ja byłem; *P. Słowiński*, Fałszerz. Historie innych znanych fałszerzy dzieł sztuki zostały opisane w: *F. Arnau*, Sztuka fałszerzy; *M. Magnusson*, Słynne fałszerstwa; *B. Innes*, Fałszerstwa i oszustwa; *J. Świeczyński*, Grabieżcy kultury; *tenże*, Wskrzesiciele faraonów; *J. Miziołek*, *M. Morka* (red.), Falsyfikaty dzieł.

³ *A. Szczekala*, Fałszerstwa dzieł; *R. Pasieczny* (red.), Problematyka autentyczności; *R. Spencer* (red.), Ekspert kontra.

doczekała się kompleksowego ujęcia i wszechstronnej analizy prawnej i kryminalistycznej, obejmującej zarówno uregulowania prawa karnego materialnego, procesowego, prawa autorskiego i administracyjnego, jak i współczesne metody identyfikacji stosowane w kryminalistyce. Z tego też względu problematyka fałszerstw dzieł sztuki stała się tematem badań w Katedrze Kryminalistyki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz tematem rozprawy doktorskiej autora niniejszej monografii.

W monografii przedstawiono wyniki badań, które objęły:

- 1) analizę aktualnego systemu zwalczania i przeciwdziałania przestępstwom polegającym na fałszowaniu dzieł sztuki oraz wprowadzaniu fałszykatów na rynek sztuki, a więc:
  - a) możliwych do przyjęcia kwalifikacji prawnych dla ww. czynów, m.in. z ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, kodeksu karnego, ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych,
  - b) środków i źródeł dowodowych wykorzystywanych w procesie karnym,
  - c) ról, zadań, uprawnień i obowiązków poszczególnych podmiotów występujących na polskim rynku dzieł sztuki oraz w procesie karnym, ze szczególnym uwzględnieniem pozycji biegłego oraz eksperta,
  - d) kar i środków karnych;
- 2) analizę praktyki organów procesowych w zwalczaniu oraz przeciwdziałaniu fałszerstwom dzieł sztuki;
- 3) analizę prawnoporównawczą uregulowań obowiązujących w innych państwach Europy dotyczących zwalczania fałszerstw dzieł sztuki;
- 4) ocenę możliwości wykorzystania i efektywności metod kryminalistycznych w wykrywaniu oraz udowadnianiu fałszerstw dzieł sztuki.

Niniejsza monografia składa się z kilku integralnych części, które z jednej strony obejmują aspekty prawa karnego, autorskiego i administracyjnego, a z drugiej strony dotyczą kryminalistycznych metod identyfikacji. W monografii pominięto niezmiernie istotne aspekty prawa cywilnego, ponieważ wymagają odrębnego i dogłębnego potraktowania, co znacząco wykroczyłyby poza założone ramy badań.

W rozdziale 1 przedstawiono podstawowe pojęcia związane z problematyką fałszerstw dzieł sztuki, tj. definicje dzieła sztuki, zabytku, oryginału, kopii i fałszykatu. Pojęcia te są stosowane w dalszej części monografii.

Rozdział 2 zawiera opis fałszerstw dzieł sztuki w perspektywie rynku sztuki jako jednego z aspektów przestępczości skierowanej przeciwko dziełom sztuki. W rozdziale omówiono dane statystyczne Policji związane z przestępstwami przeciwko zabytkom.

Rozbudowany opis aktualnego stanu prawnego związanego ze zwalczaniem fałszerstw dzieł sztuki w Polsce przedstawiono w rozdziale 3. W rozważaniach uwzględniono zmiany wynikające z nowelizacji KPK, KK oraz KKW (ustawą z 27.9.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 oraz ustawą z 20.2.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 396). Badania objęły analizę formalno-dogmatyczną podstaw odpowiedzialności karnej możliwych do zastosowania w czynach polegających na fałszerstwach dzieł sztuki. W analizie wykorzystano aktualny dorobek doktryny oraz orzecznictwa. W głównej mierze skupiono się jednakże na aspektach procesowych, tj.